1e Jaargang, nummer 31, 10 oktober 2024

REFO TIJD

Blad van het Instituut voor Calvinistische Studiën i.s.m. de Nederduits Gereformeerde Kerk (1571) - De moederkerk van Nederland sinds 1579. ‘Geen kerk zal over een andere kerk heersen, geen taakuitvoerder over de andere taakuitvoerder.’ (Kerkorde Emden, 1571)

HET SNOEPVERBOND VAN KUYPER EN KOK

In het paradijs sloot men een verbond van voorwerpelijkheid met de duivel, waardoor men alles zou objectificeren voor de markt. De onderwerpelijkheids- en ontwerpelijkheids-verbonden werden weggeworpen, en men betaalde een hoge prijs. Alles maar dan ook alles op deze aarde wordt tot oppervlakkig object gemaakt, als een vloek.

De Nederduits gereformeerde dialectiek werkt hiermee :

- voorwerp
- onderwerp
- ontwerp

En :

- stelling
- tegenstelling
- samenstelling

oftewel :

- these
- antithese
- synthese

Dat zijn wetenschappen op zich, en het is de enige weg om uit Laodicea te ontkomen. Het is niet meer leven maar overleven.

Er zijn vele verbonden in de latere Nederduits gereformeerde dogmatiek. We moeten tot deze verbonden gaan :

- zondekennisverbond (Steenblok)
- toetsverbond (Jakob)
- lijdensverbond (Basilea Schlink)
- stervensverbond (Jezus)
- onderwerpelijkheidsverbond (Witsius)

In het leven is het de bedoeling om van gemakszuchtige, oppervlakkige voorwerpelijkheid te komen tot voorzichtige, twijfelende, studerende onderwerpelijkheid, waar Witsius over predikte en wat later werd overgenomen door Kant, Hegel, Nietzsche, Kersten, Dooyeweerd en Steenblok. Van voorwerpelijkheid komen tot onderwerpelijkheid is een belangrijk onderwerp in de gereformeerde gemeente en de GGiN, de steenblokkiaanse kerk, en dit kan alleen door de zondekennis, of zoals wij het noemen : het zondekennisverbond. Na de calvinistische reformatie en het heengaan van Calvijn begonnen dingen vast te groeien, en daarom moest de witsiaanse reformatie wel komen in de jaren 1600 en 1700, om de weg te banen voor de latere kantiaanse reformatie. Zonder Kant zou de gereformeerde gemeente nooit hebben kunnen bestaan, want dan zou de mens nog in het dingbegrip opgesloten zijn. Door de onderwerpelijkheid, het tot studie-onderwerp te maken, kan de mens terugkeren tot het oorspronkelijke ontwerp in het paradijs. Witsius stelde dat de boom der kennis in het paradijs niet voorwerpelijk gebruikt mocht worden, maar alleen onderwerpelijk, om zo tot nog een andere wereld te gaan. Daarom wordt er veel over Orion gesproken in de nieuwe bijbel.

Ik had een droom dat ik ergens liep met een vrouw langs een gracht. Ik droeg een grote tas die ik neerlegde, en ik sprong zo de gracht in. Zij riep mij toen na : ‘Waarom spring je in de melk ?’ En inderdaad was het zo dat er geen water in de gracht was, maar melk. De vrouw riep ook dat er zware stroming in de gracht was, zware zuiging, en ik werd naar beneden gezogen, naar de stenen zijkant, waar een gat was waar die zware zuigkracht vandaan kwam, en ik kon niet meer loskomen, maar toen zag ik ineens dat ik het niet was, maar iemand anders, terwijl ik toch in de gracht was, dus ik dook toen naar die persoon die vastzat in de zuigkracht in het gat, een wit gat, wat overigens niet diep ging, maar wat gewoon in de muur zat onder de melk, en de vrouw riep toen dat ik moest oppassen dat ik zelf niet meegesleurd zou worden, dat ik het nooit in mijn eentje zou kunnen. Ik nam toen een touw wat ik ergens aan vastbond, en ging toen met het touw naar beneden om het aan de persoon vast te maken, en ging toen weer naar boven langs het touw om de persoon op te trekken. De melk was warm, lauw. Het waren de jaren 1600 en 1700, waar goede dingen waren, maar ook gevaarlijke dingen. Vandaar de strijd.

R. Kok (1890-1982) begint in zijn brochure ‘Het aanbod van God’s genade’ al direct te stellen dat het in hoofdzaak over het aanbod van genade gaat. Met dit aanbod van genade komt God tot allen, stelt hij. Hij heeft het over het belang van de evangelie-prediking aan de gehele wereld. In hoofdzaak gaat dit dus om het aanbod van de genade, en

daarachter is het dan van belang : ‘Als gij dan volmaakt wil zijn, verkoop dan wat gij hebt, en geef het aan de armen,’ Mattheus 19:21. De zaken worden hier dus omgedraaid, want zoals Steenblok het stelde moet de ellendekennis voorop staan, en niet de genade. Het zou anders heel bedriegelijk kunnen worden, en daarom stond R. Kok ook bekend als genadestrooier, een wilde weldoener, ook al predikte hij geloof en bekering en de ellendekennis. Het aanbod van genade was de hoofdzaak. Door het aanbod van genade als hoofdzaak te maken deed hij tekort aan de ellendekennis die aan alles vooraf gaat. Calvijn stelde dat voorop en dat was het voornaamste stuk van zijn theologie, en daarna het doden van het vlees.

Eerst moeten we dingen goedmaken, en dan is er genade, als genadeloon. Eerst moeten we besef hebben van wat er verkeerd is gegaan. Er mag niet zomaar genade aangeboden worden. Genade is een sluierterm en kan al snel als slaapdrugs werken. Je mag er niet voorwerpelijk mee omgaan. R. Kok werd gezien als een morser. Het begon allemaal een beetje op Kuyper te lijken, die ook een genade bakker was die heel veel de nadruk legde op genade, en de mensen daarmee drilde, ook al had hij het over geloof, bekering, berouw, en de ellende kennis. De verhouding klopte niet. Er werd snoep en drugs gesmokkeld. Het was sinterklaas en zwarte piet, ook al kwam hij met zak en roede.

Het blijft maar herhaald worden in zijn brochure : het aanbod van de genade. Dat staat voorop en is hoofdzaak, en daarna wordt er pas over de andere dingen gesproken. Er wordt verschrikkelijk gesjoemeld en gesmokkeld. Het is als sommige stukken van Kuyper waarbij je geheel wordt ingepeperd en ingesmeerd met de genade. Er gaat hier iets gigantisch fout. Zo gaat het er in gerechtshoven ook niet aan toe, dat ze zomaar de genade aanbieden aan alle criminelen.

R. Kok biedt het algemene evangelie aan, wat aangenomen kan worden, om zo Jezus de Zaligmaker met een waarachtig en levend geloof te omhelzen. Hij was een romantisch prediker. W. Hage (1913-2003), die ooit een leerling van Steenblok was, wees ook op de andere kant van het verhaal, in zijn preek over zondag 46. Maria wilde Jezus in zoete gemeenschap omhelzen, romantisch met hem zijn, maar Jezus zei : ‘Raak mij niet aan.’ (Johannes 20:15-17) Hij wilde niet dat zij voorwerpelijk met hem omging.

Het is van belang dat we ons niet zomaar storten in allerlei genade-weelde, maar dat wij gaan twijfelen, in de leer van Socrates wetende niets te weten, oftewel het pad van de bekommerden begaan, zoals het soms genoemd wordt in bevindelijk-gereformeerde kringen, want het geestelijke natuurproces gaat traag. Wek de liefde niet op voordat het haar behage. Het mag niet ten koste gaan van de diepte van de zondekennis, daarom is het een smal en lang pad, waar Witsius ook op wees, om zo onderwerpelijk om te gaan met de bomen van de hof in plaats van voorwerpelijk. Er zijn geen snelle wegen, want door de snelle wegen viel de mens, werd de mens bedrogen. Er waren dus grote gevaren verbonden aan de manier waarop R. Kok predikte.

Je vraagt je soms af als je zijn geschriften leest of hij nu een predikant is of de kerstman. In ieder geval ging hij in 1956 over tot de christelijke gereformeerde kerk die aan zijn kant stonden, en in 1966 werd hij deel van de Bewaar het Pand vleugel binnen de christelijke gereformeerde kerk, om daar zijn overmatige zoetigheid te verspreiden. Men probeerde zo tussen Steenblok en Kok in te blijven, alhoewel anderen begonnen in te zien, meer en meer, hoe belangrijk het was toch meer naar Steenblok te neigen.

1953 : DE TERUGKEER TOT GETSEMANÉ

1946 : Haaien beginnen de wateren van de christelijk gereformeerde kerken binnen te zwemmen. Objectificatie, voorwerpelijkheid, wereldgezindheid, veroppervlakkiging begint steeds meer in te dringen, en in de vijftiger jaren beginnen predikanten over te gaan naar bevindelijkere richtingen. Er is overal verval, en sommige predikanten staan er binnen het kerkverband tegen op. Niet elk verval is natuurlijk verkeerd. Er zijn ook Barthiaanse en Kantiaanse stromingen die het kerkverband op sleeptouw nemen. Verschillende lijnen lopen er doorheen. Er moet ook veel wat vroeger gedeformeerd was weggestreept worden. Ook vanuit de bevindelijke richting stromen er predikanten met hun kerken naar de christelijk gereformeerde kerk, zoals R. Kok in 1956.

Verschillende predikanten begonnen het op te merken na de oorlog, na de bevrijding, hoe het volk in valse gerustheid kwam, want de oorlog was nog niet gestreden. Men ging aan de drugs. Er werd een verdacht goedje rondgegeven. De voorwerpelijkheid leidde de mens af van de onderwerpelijke studie, het werd gevaarlijk gedeformeerd Laodiceaans, alhoewel er ook tekenen van doorgaande reformatie waren, het komen ‘van dingbegrip tot functiebegrip’ (zie Dooyeweerd). Er liepen dus meerdere lijnen door de christelijke gereformeerde kerk, en lijnen gingen ook in elkaar over, en gingen naar buiten of naar binnen. Het werd zowel slechter als beter, maar sommige predikanten begonnen alarm te slaan. Zo waren er dus ook de uittochten in de vijftiger en zestiger jaren. Men zocht het zwaarder, bevindelijker, want men wilde niet te licht of te zoet bevonden worden.

Golgotha was geweest in de jaren 1940-1945, na een langslepend Getsemané in de dertiger jaren crisis. Maar nu de bevrijding was gekomen in 1945 snelde men al snel vanaf 1946 met vernieuwde krachten tot de olijfberg. Er werden dingen overgeslagen, schakels werden losgelaten, en men kwam tot veroppervlakkiging in plaats van verdieping. Men ging overmatig feesten en werd wereldsgezind. Met 1953 waren er ook protesterende en demonstrerende steenblokkiaanse en barthiaanse woorden en waarschuwingen in de christelijk gereformeerde kerk, en men hield de Apeldoornse synode. Het was allemaal te ver gegaan. De mens was van God afgedwaald. De mens was God kwijt, en er werd opgeroepen tot bevindelijkheid, want het lag niet zomaar vlug voor het grijpen. De mens moest de lange weg terugmaken.

Het was inmiddels september. In het voorjaar, zo vlak voor de zomer, op 3 juni, was er in de gereformeerde gemeente een generale synode gehouden in Utrecht, met als voorzitter A. Verhagen. Er werd door een afgevaardigde voorgesteld om te gaan stemmen over de school, want de meningen liepen zeer uiteen, waarop een aantal afgevaardigden wegliepen, want die voelden niets voor een stemming. De stemming vond alsnog plaats, en C. Steenblok werd afgezet als leraar. Het begin van de GGiN. Dat was een grote scheuring. De boodschap van C. Steenblok was de strijd tegen voorwerpelijkheid, wereldsgezindheid en veroppervlakkiging, d.m.v. de ellendekennis, die in zijn ogen niet diep genoeg was gegaan, wat in principe een zeer Barthiaanse stelling was, en degenen die Barth begrepen merkten op dat hij in principe zwaar gereformeerd was.

Nu was er in Apeldoorn in september een generale synode van de christelijk gereformeerde kerken, en men riep op tot buitengewone arbeid. (Acta Generale Synode september 1953, p. 6) Er werd gewaarschuwd tegen de secte-geest. Er werd opgeroepen tot bekering en verootmoediging. Er werd gehamerd op het belang van de kennis van de kerkgeschiedenis zodat er zicht zou komen op het schriftuurlijke beginsel, en dat kon alleen door het geestelijk aanvoelen van de werkelijkheid en de praktijk van het geestelijk leven (p. 7). Er werd dus opgeroepen tot bevindelijkheid, de onderwerpelijkheid. Men was terecht huiverig voor hooghartigheid, stellende dat hun wijsheid dwaasheid is en hun kracht zwakheid. Ze moesten gaan van het witte paard tot de witte wolk. Ook was contact met de gereformeerde gemeente wenselijk, en men lette op de ontwikkeling van wat daar gaande was (p. 48).

Met de gereformeerde kerk van Kuyper was er geen vereniging mogelijk, vanwege al te grote leerverschillen. Ze wilden wel blijven getuigen van het schriftuurlijke beginsel van de afscheiding (1834), en contact was ook zeker mogelijk.

In de generale synode kwam naar voren dat er grote verontrusting was over de geestelijke verwording in hun kerken die gaande was, en ze waarschuwden tegen inzinking en vervlakking. Ook waarschuwden ze tegen de algehele modernisering die op komst was. De religieuze metaforen waren er nog wel, maar die hadden hun betekenis verloren. (p. 228) Er werd opgeroepen tot ernstige bezinning. Voordat men op de kansel zou gaan staan zou men eerst diep ontdekt moeten zijn aan de onderscheidende en onderwerpelijke bron. Ze probeerden duidelijk te maken dat alleen door de lange onderwerpelijke weg te begaan men het Woord des Heeren kon spreken. Op de voorwerpelijke weg van objectificatie van de religieuze zinnebeelden zou alles dichtgroeien, en zou het vlees slechts spreken, ook al komt die met religieus taalgebruik. Dit was dus min of meer een Steenblokkiaanse boodschap. Wat er in de gereformeerde gemeente was gebeurd was in principe ook bij hen gebeurd, dat de hemelen waren geopend, en dat er een engelenmacht was gekomen die deze waarschuwing bracht. Dat is de waarde en het belang van 1953. Het liep parallel aan elkaar. Net als Steenblok streden zij tegen oppervlakkigheid en wereldgelijkvormigheid, en waarschuwden zij tegen de opmars van de Laodiceaanse kerk die verstrikt was in eigenwaan.

De ouderen werden opgeroepen om een goed voorbeeld te zijn voor de jongeren, in deze tijden van verval. Er werd opgeroepen om ‘bekeerd te worden van zelfgenoegzame bekering’, oftwel los te komen van Laodiceaanse bekeringen. Ook Dooyeweerd werkte dit uit in zijn theologie en filosofie in de dertiger jaren. Hij moedigde de mens aan die bergen te beklimmen, om die hemelse kou in te gaan, om los te komen van Laodiceaanse lauwheid. Het moest afsterven, want het vrat aan de breinen en de harten van de mensen, als een meedogenloos monster. Dooyeweerd wilde dat de mens de geestelijke Mount Everest zou beklimmen.

Ze waren God kwijt, stelden ze, en dat moest geleerd worden in de bevindelijke weg. Dat was de verlieskennis. De mens moest onder ogen komen, en leren, dat hij het verloren had. Laodiceaanse drugs probeert dat in de hersenen weg te werken, opdat de mens verder gaat op zijn verloren paden, zonder dat hij het door heeft, opdat het rijk der duisternis zo voordeel op hem behale.

Er was een tendens gaande dat de jeugd om meer aandacht vroeg, en men moest oppassen dit niet tegemoet te gaan met wereldse middelen die uit het vlees opkwamen, ook al waren die met een godsdienstig laagje bedekt. (p. 229)

Er werd gewaarschuwd dat wie de jeugd zou willen tegemoetkomen met

wereldse middelen al dan niet vanuit verkeerde jeugdlusten, die zou de jeugd juist in de armen van de vijand spelen.

Nu, als wij naar onze herinneringen kijken, dan moeten we daar niet voorwerpelijk mee omgaan, als objecten, maar onderwerpelijk zoeken naar functie en betekenis. Loskomen van naïef dingbegrip. De mens snelde na de oorlog tot de olijfberg, terwijl Golgotha juist verdiept moest worden in onderwerpelijkheid, om zo tot de velden van Gethsemané terug te gaan waar men schakels had laten liggen, om zo de lange en smalle weg verder te begaan. Ik had eens een droom over Getsemané als een natuurgebied met kerken, en jachtvelden. Er moest nog veel op de zondemachten gejaagd worden. Er waren vele zwijnen waar de mens nog niet mee af had gerekend.

Gaat men zomaar snel tot de olijfberg ? Neen, men moet eerst tot een dieper Getsemané gaan, tot het dagelijkse zelfoffer. Men zal de dood zoeken maar het niet vinden, omdat men eerst meer moet strijden en zich bewapenen met de lijdzaamheid, opdat zo ware geestelijke vrucht voortgebracht zal worden. Getsemané was in mijn droom in de bloei. De wildernis zal bloeien. Dat kan alleen in onderwerpelijkheid, in het voorzichtige, schriftuurlijke onderzoeken en toetsen.

Voorwerpelijke prediking is overmatig romantisch, Laodiceaans dus. Het leven is illusie, laten we dat niet vergeten. Dit is het gebied buiten het paradijs, daar waar de bedrieger, de trickster, regeert. De stukjes breken van elkaar af om nieuwe stukjes te vormen en om de wereld erachter te laten zien.
